

Verhoor

Inleiding

Dagelijks voeren executieve politiemedewerkers in de opsporing, maar ook in bijvoorbeeld wijk- en verkeersteams, gesprekken met slachtoffers, aangevers, getuigen en verdachten. Veel van die gesprekken leveren een 'verklaring' op en kunnen dan ook gekenmerkt worden als "verhoor". Het ligt voor de hand dat een zo veel voorkomend aspect van politiewerk, en waaraan bovendien voor betrokkenen verstrekkende juridische consequenties kunnen zitten, behoort tot de start- en vakbekwaamheidseisen van alle executieve medewerkers. Het 'verhoren' wordt echter grotendeels in de praktijk, -al doende- geleerd.

Onderzoek door wetenschappers en ervaring van opsporingsmedewerkers tonen aan dat in verdachtenverhoor een 'beschuldigende houding' niet leidt tot betrouwbare verklaringen, daarentegen is de kans op valse bekentenissen en (dus) gerechtelijke dwalingen groter. Dit risico is nog groter bij verdachten met een 'kwetsbaarheid'. Recente bevindingen en ervaringen wijzen er op dat het percentage 'kwetsbaren' onder verdachten significant groter is dan het percentage kwetsbaren in de samenleving als geheel.

Auditieve of audiovisuele verhoorregistratie (AVR) is in een (groeïend) aantal gevallen wettelijk verplicht. De (h)erkenning van kwetsbaren maakt dat de behoefte aan AVR verder zal toenemen. Veranderende wetgeving in verband met de Modernisering van het Wetboek van Strafvordering en het verdwijnen van het "schriftelijkheidsvereiste" maakt in de nabije toekomst andere en bredere toepassing van AVR aannemelijk en wenselijk.

Opgave

De opgave is meervoudig en richt zich op een bredere kwaliteitsverbetering van de opsporing middels professionalisering van het verhoorproces tot 'politie interview'. Het huidige politieverhoor is onvoldoende geborgd binnen het vakmanschap van de Nederlandse Politie. Er is onvoldoende onderzoek, opleiding en techniek en (kwaliteits)standaarden ontbreken.

Kwaliteit van politie interview binnen de algemene opsporing

Verhoor blijft een essentieel deel van het opsporingsonderzoek. Ondanks de toegenomen forensisch-technische mogelijkheden, zal een verdachte altijd de kans moeten krijgen zijn versie van de gebeurtenissen te vertellen en zijn visie te geven op de aangedragen bewijsmiddelen. Ook het getuigenverhoor is, naast technisch bewijs, een veel gebruikt en belangrijk bewijsmiddel.

Een goed verhoorder dient te beschikken over het juiste samenstel van kennis, vaardigheden en persoonskenmerken, die per geval passend moeten zijn bij degene die verhoord moet worden. Kennis en vaardigheden kunnen worden aangeleerd door opleiding, studie en/of ervaring. Een (goed) verhoorder beschikt van nature over de vereiste persoonseigenschappen.

Elke politiemedewerker die verhoort zal op de hoogte moeten zijn van de meest recente basismethodes en -vaardigheden van verhoor.

De moeilijkheidsgraad van het verhoor wordt bepaald door de aard van de zaak en/of de persoonseigenschappen van slachtoffer/getuige/verdachte of diens opstelling tijdens het verhoor. In de praktijk zijn daardoor drie gradaties te onderscheiden: basis, complex en specialistisch. Daarnaast zijn binnen die gradaties elk 3 niveaus te onderscheiden: startbekwaam, vakbekwaam, expert.

Dezelfde criteria die de moeilijkheidsgraad van het verhoor bepalen, duiden ook de behoefte of noodzaak aan een professioneel opgeleide verhoorder en/of de noodzaak tot Audio(Visuele) Registratie.

De benodigde kennis, vaardigheden en competenties worden onderdeel van het Kwaliteits Systeem Vakmanschap. Omdat een goed verhoorder van nature over de vereiste persoonseigenschappen dient te beschikken, is voor de niveaus complex en specialistisch selectie nodig.

Onderzoek

Met regelmaat verschijnen onderzoeksrapporten op het gebied van verhoor. De onderzoeken bestrijken o.a. methodes, techniek, middelen en internationale ontwikkelingen. Door coherente aandacht voor verhoor kunnen onderzoeken en de resultaten bijdragen aan de ambitie van "state of the art" onderwijs en verhoorpraktijk.

Opleidingen.

Ook in het verhooronderwijs worden inmiddels de gradaties basis, complex en specialistisch, en de niveaus startbekwaam, vakbekwaam en expert onderscheiden.

Onderzoek-, onderwijs- en praktijkbehoefte zullen naadloos op elkaar moeten aansluiten. Tussen onderzoek(ers), opleiders en praktijk zal een wisselwerking moeten ontstaan en bestaan waardoor een status van “permanent bèta” het mogelijk maakt om actualiteit toe te voegen wanneer dat relevant is.

‘Een leven lang leren’ geldt niet alleen voor praktijkmensen maar ook voor onderzoekers en opleiders. Opleiders en uitvoerders zullen een congruent systeem van trainingen/opleidingen en rollen/functies moeten ontwikkelen. De eerste stappen daarin zijn door de Politieacademie gezet.

Om zicht te krijgen op beschikbare kennis en vaardigheden, en op de eventuele behoefte om deze uit te breiden, is overzicht en coördinatie per eenheid nodig. Een bestand/database met relevante gegevens per eenheid is een eerste voorwaarde.

Techniek

Om het audiovisueel opnemen van verhoren ondersteunend te laten zijn aan de opsporingspraktijk is het allereerst nodig de basis op orde te brengen. De (oorspronkelijke) AVR-techniek wordt momenteel vervangen en gemoderniseerd. Daaronder valt het onderzoek naar -en de implementatie van- een betrouwbaarder manier van opslag, namelijk in plaats van tijdens het verhoor te *streamen* naar een centrale server, wordt de opname eerst lokaal opgeslagen. Het complete bestand wordt dan later (op een tijdstip dat de netwerkbelasting gering is) -geautomatiseerd en met foutcontrole- verzonden naar de server. Een onlangs gehouden praktijkproef is succesvol verlopen en begin 2020 zal gestart worden met landelijke uitrol.

In het kader van onderhoud en veranderen wordt onderzocht op welke wijze de techniek een professioneel verhoor nog beter kan ondersteunen. Denk aan het opnemen (audio en/of video) van álle gesprekken met slachtoffers, aangevers, getuigen en verdachten.

Al enkele jaren pleiten meerdere onderzoekers ervoor om tijdens ‘verhoor’ niet meer te typen maar uitsluitend te focussen op het gesprek, de vragen en antwoorden. Daarmee komen we op het terrein van vernieuwen van de ICT-middelen voor verhoor. Hierbij is de toepassing van *apps* en geautomatiseerde ‘spraak-naar-tekst’ software een ontwikkeling die in de toekomst stevig kan bijdragen aan kwaliteit van het verhoorgesprek, vermindering van administratieve taken, daarmee aan efficiëntie en bovendien aan transparantie van het opsporingsproces.

Het beheer van AVR-ruimten en middelen kan geprofessionaliseerd worden door de rol van Operationeel Beheerder AVR landelijk uniform in te richten. Bestandsbeheer, kennisneming en verstrekking van verhoorregistraties kan daarmee aan kwaliteit winnen.

Wet- en regelgeving

De modernisering van het Wetboek van Strafvordering zal nieuwe regels stellen rond het ‘schriftelijkheidsvereiste’ en rond het getuigenverhoor. De “Aanwijzing auditief en audiovisueel registreren van verhoren van aangevers, getuigen en verdachten” (okt. 2018) stelt het audiovisueel registreren al vaker verplicht en de toenemende aandacht voor -en herkenning van- ‘kwetsbaren’ verruimt die verplichting in de nabije toekomst naar verwachting nog meer.

Filosofie van organisatieverandering

Hoe leren wij? In de aanleiding en rond actualiteit is al duidelijk geworden dat niet iedereen die actief is in verhoren, daar ook al voldoende voor toegerust is. Dit heeft betrekking op zowel start- als vakbekwaamheid.

Vertrekpunt in de portefeuille is dat het vak gedragen wordt door hen die het uitoefenen. Concreet betekent dit dat de meest gekwalificeerde verhoorders in een model van inter- en supervisie, verantwoordelijkheid dragen voor de standaard in de eenheden. Naast de verantwoordelijkheid voor je eigen verhoor draag je ook bij aan de kwaliteit van de verhoren die door anderen worden gedaan. Door deel te nemen, door mee te kijken, door te coachen of door er met elkaar over te spreken.

Vanuit een op deze manier te vormen ‘body’ of gemeenschap van verhoorders, worden ook trainingen ontwikkeld voor de collega’s die bezig zijn met de verhoren in de basisteamrecherche.

Op verschillende plekken is dit type training al ontwikkeld en daarmee ook voor elkaar beschikbaar. Naast praktische aspecten en (wettelijke) regels heeft dit traject ook betrekking op onderliggende waarden. Deze vormen immers een wezenlijk deel van de context waarbinnen een verhoor gestalte krijgt. In meerdere eenheden is er langs deze lijn al een praktijk ontstaan met workshops, al dan niet als onderdeel van een opsporingsacademie. Met de Politieacademie vinden al gesprekken plaats om dit tot een gezamenlijke beweging te maken. Er is een gemeenschappelijke intentie om onderwijs en praktijk op deze wijze beter in elkaar te laten grijpen. Het is interessant om met elkaar te ontdekken of het op deze wijze beleggen van leren in onze eigen beroepspraktijk, van meerwaarde kan zijn op andere thema's.

De verwachting is dat de grootste opgave niet zozeer een inhoudelijke is. Bepalender factoren zijn houding, gedrag, onze opvattingen over vakmanschap en leiderschap. Het is mogelijk om hier morgen mee te beginnen. Er is eigenlijk niets of niemand voor nodig die we nog niet hebben. Het draait om een gevoel van urgentie, de noodzaak is er, de bereidheid om ergens eigenaar van te zijn en een inspanning.

In de optelsom een sleutel die toegang geeft tot verbreding en verdieping van vakmanschap en daarmee een vitale bron van beroepstrots.

Aanpak

Om een duurzame kwaliteitsverbetering te bewerkstelligen is voortdurende aandacht vereist. De PDCA-cirkel zal naar verwachting meermalen doorlopen moeten worden. In tegenstelling tot een ontwerp- en implementatietraject lijkt een ontwikkelbenadering de grootste kans op blijvend succes te bieden.

Om deze ontwikkeling vorm te geven wordt voorgesteld zoveel mogelijk aan te sluiten bij, en gebruik te maken van, bestaande structuren en netwerken.

- De afdeling Vakmanschap, Kennis & Innovatie van Korpsstaf, en Kennis & Onderzoek van de Politieacademie zijn betrokken bij het formuleren van onderzoeksvragen en het richten en valoriseren van onderzoek. Nieuwe inzichten worden met de praktijk beoordeeld op relevantie en noodzaak.
- De teamchefs en vakdocenten verhoor van team Generieke Opsporing van de Politieacademie hebben brede kennis van binnen- en buitenlandse ontwikkelingen op het vakgebied en dragen daar aan bij. Zij gebruiken die ontwikkelingen om in een *outreaching* aanpak, samen met de praktijk, het onderwijs te actualiseren en professionaliseren. Docenten leiden medewerkers op tot startbekwaam en leggen met de praktijk de basis voor doorontwikkeling tot vakbekwaam en van basisvaardig tot specialist.

Recherchepsychologen, recherchekundigen en verhoorspecialisten treffen elkaar (al-dan-niet fysiek) in netwerken. Die netwerken zijn landelijk en/of per eenheid gevormd.

- In eenheden organiseren (deze) professionals trainingen, workshops en masterclasses om het vakmanschap te versterken en verbreden. Zij kunnen in een train-de-trainer-model optreden als trainer, en coach en daarnaast supervisie en begeleiden intervisie.
- Recherchechefs ontmoeten elkaar in onder meer TAO en LAGO; districtchefs treffen elkaar in de DAG¹.
- IV- en ICT professionals ontmoeten elkaar in het 'portefeuilleteam IV' waar de (door)ontwikkeling van AVR, zowel technisch als beheersmatig hoog op de agenda staat.

Indien nodig kunnen deze netwerken tijdelijk worden uitgebreid of aangevuld.

De opgave manifesteert zich overal in opsporing, zowel bij DRR als bij 'blauw' (Districten en basisteam) en in handhaving.

Om de voortgang, koers en snelheid te bewaken en garanderen is, naast de portefeuillehouder en een projectleider ook een verantwoordelijke in het 'TAO' nodig. Eenzelfde rol is weggelegd voor een aandachtgebiedhouder in de 'DAG'. De portefeuillehouder kan, als lid van het BOO, de Hoofden Operaties gevraagd en ongevraagd informeren.

¹ TAO = Tactisch Afstemmingsoverleg Opsporing; LAGO = Landelijk Afstemmingsoverleg Generieke Opsporing; DAG = Districten Advies Groep

Inrichting

De voorzienbare lange ontwikkeltijd vraagt om een structuur die de aandacht vast houdt en de aanpak richt. Tegelijkertijd vraagt de ontwikkelaanpak erom te voorkomen dat een of enkele medewerkers exclusief met de veranderopgave belast worden. Dat zou de aanpak kwetsbaar maken en het welslagen afhankelijk maken van de aandacht en inzet van een enkeling.

Een landelijke 'stuurgroep' is het aangewezen middel om richting en focus aan te brengen en vakmensen te enthousiasmeren, motiveren en faciliteren de ontwikkeling in praktijk te brengen.

'Stuurgroep'

De "Stuurgroep Verhoor" hoeft geen klassieke groep mensen te zijn die elkaar in een zekere frequentie treft. Het gaat erom dat op relevante plekken in de organisatie collega's zijn die vanuit hun rol, hun motivatie en betrokkenheid bij vakmanschap van verhoor, willen en kunnen bijdragen aan de beoogde ontwikkeling. Leden van deze virtuele stuurgroep kunnen zijn: de portefeuillehouder verhoor; de projectleider; een opdrachtnemer namens het TAO; een opdrachtnemer namens de DAG; een opdrachtnemer namens het LAGO; een Business expert ICT; een opdrachtnemer namens de Politieacademie.

Vakgroep / klankbordgroep.

De stuurgroep laat zich informeren en adviseren door collega's die actuele praktijkervaring hebben. Deze 'vakgroep' bestaat tenminste uit operationele vertegenwoordigers van de in de vorige paragraaf genoemde netwerken, waarbij de samenstelling zoveel mogelijk in verhouding is met het volume van verhoren in de praktijk. De vakgroep komt frequent bijeen.

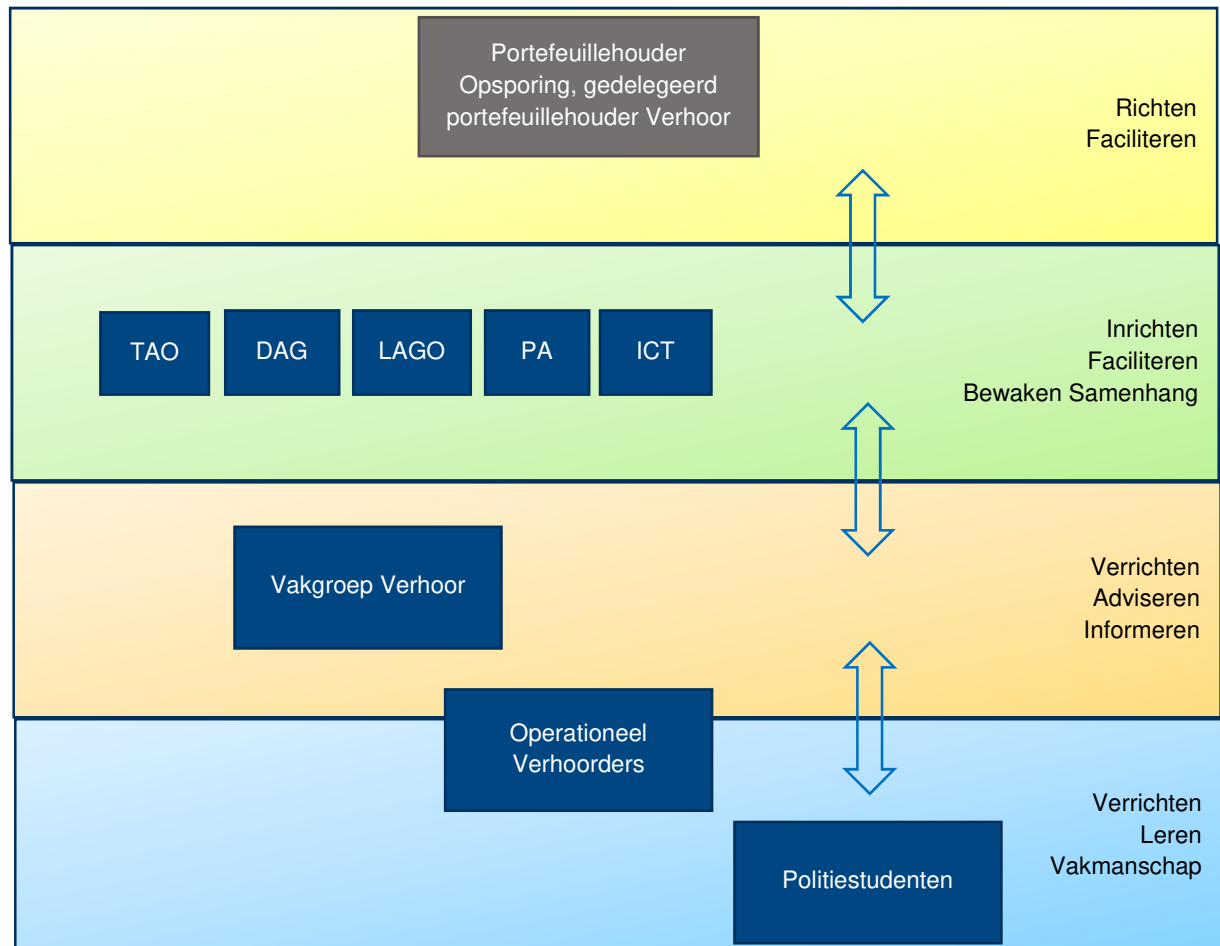
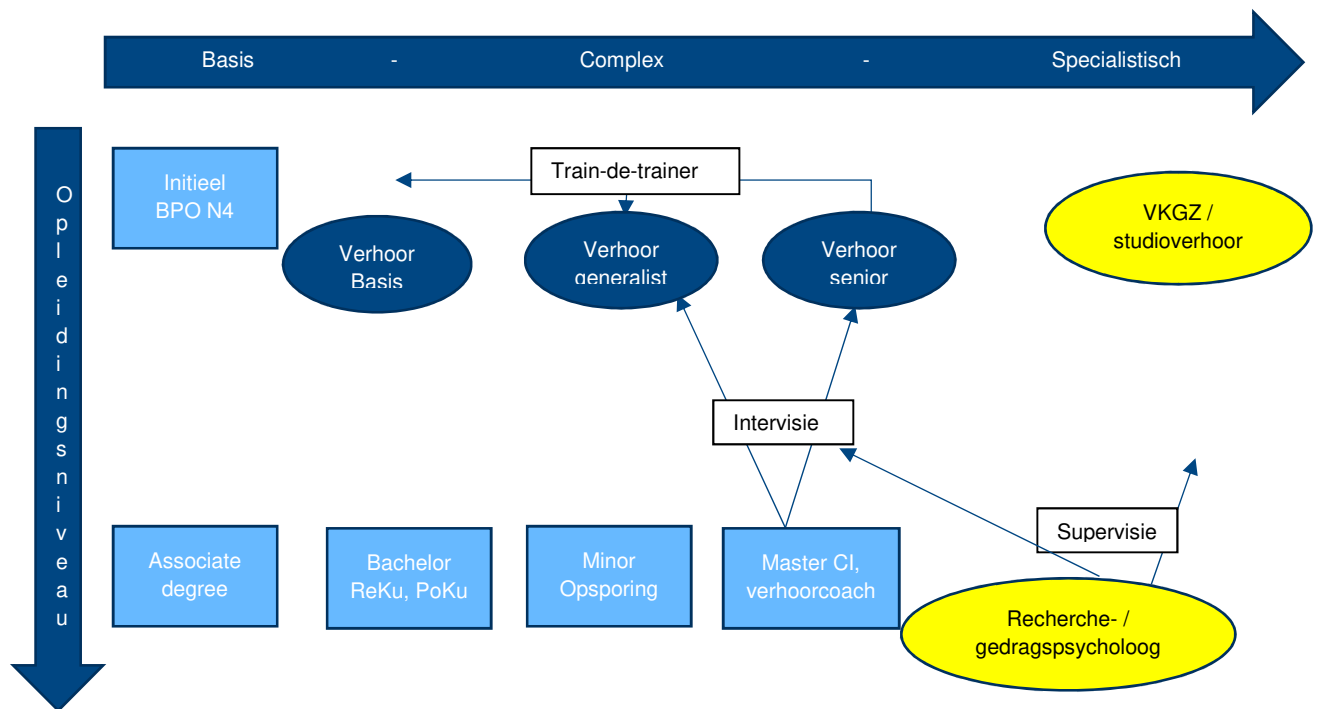

Fig. 1. Schema inrichting

Figuur 2 (concept) schema functies / opleiding